

РЕЦЕНЗИЯ

от Проф. д-р Валентина Христова Маджова, д.м.
Ръководител на Катедрата по Обща медицина и клинична лаборатория,
Медицински Университет – Варна

на дисертационния труд на тема
“Съвременни проблеми на гериатричните пациенти в общата практика”

на Д-р Зорница Нончева Амбарева,
редовен докторант в Катедра по Урология и Обща медицина,
Медицински Университет – Пловдив

за присъждане на образователната и научна степен „ДОКТОР”
в изпълнение на докторска програма по Обща медицина

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Съгласно Заповед на Ректора на Медицински Университет – Пловдив № Р-392/13.03.2017 г. съм избрана в състава на Научното жури и съгласно решение от неговото първо заседание съм посочена за рецензент на научния труд на Д-р Зорница Нончева Амбарева.

Предоставеният ми комплект материали на хартиен /електронен носител напълно съответства на изискванията на Чл.115 (1) от Процедурата за придобиване на ОНС „доктор“ в МУ – Пловдив от Правилника на МУ-Пловдив (06.11.2014 г.).

Няма никакви нарушения на процедурата по присъждане на ОНС „Доктор“.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Най-важното, което бих искала да посоча от автобиографичната справка на д-р Зорница Нончева Амбарева е нейната насоченост към медицинската професия още от средното образование. Тя завършва СОУ в Асеновград в паралелка с природо-научна насоченост и изучаване на английски език. След придобиване на магистърска степен по медицина в МУ-Пловдив през 2010 година, тя започва своята практическа реализация като общопрактикуващ лекар.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Дисертационният труд на Д-р Зорница Нончева Амбарева третира актуален и важен практически проблем за общата практика – стареенето на пациентите и тяхното обгрижване предимно в извънболничната медицинска помощ. Той представлява сериозен опит за обобщаване и анализиране на съвременните приоритетни проблеми в управлението на гериатричните болни, които за България са многостранни, поради хроничното недофинансиране на първичната и болнична медицинска помощ у нас.

Още във въведението на дисертационния труд, Д-р Зорница Амбарева разглежда основните фактори довели до удължаване живота на населението в света: развитието на технологиите, подобряването на стандарта на живот, повишаване на качеството на здравните услуги, което дава възможност на все повече хора да доживеят до напреднала и преклонна възраст и запазване на възможността си да водят активен, здравословен, динамичен и продуктивен начин на живот. Поради съчетание на многостранни социални, културни и екологични фактори в последните години продължителността на живота сред голяма част от хората се е увеличила.

4. Познаване на проблема

Д-р Зорница Амбарева познава много добре проблема, който третира в дисертационния си труд. Тя не само оценява творчески разглеждания в обзора литературен материал, но прави и задълбочен анализ на състоянието на гериатричната помощ и проблеми в България.

След задълбочен анализ на данните от литературния обзор и съпоставянето им с тези, получени от официалните институции у нас, д-р Зорница Амбарева установява, че все още липсват много ясно разписани алгоритми за цялостно обгрижване на гериатричните пациенти, липсва добре развита мрежа от хосписи, социални служби и други институции. От друга страна, наличието на полиморбидитет и ко-морбидитет сред гериатричните пациенти е широко

разпространено, което ги прави най-честите пациенти в общата медицинска практика.

5. Методика на изследването

По-големият раздел от дисертацията представлява собственото проучване на д-р Зорница Амбарева. Най-важното предимство в него е използваният за първи път у нас на сандартизиран въпросник за стари хора STEP test (STEP Assessment test), създаден специално от екип от ОПЛ, социални работници и специалисти по гериатрия за приложение в първичната медицинска помощ (ПМП) в Европа (Sandholzer et al. 2002). Чрез него се откриват преждевременно значими здравни проблеми при старите хора в амбулаторни условия.

Д-р Зорница Амбарева е използвала като първоизточник оригиналният вариант на теста на немски език, но процедурата по валидизиране на STEP теста е изпълнена изключително прецизно и включва всички основни етапи, които се изискват по стандарт.

Други методи, които дисертантката използва в проучването са:

- 1) анкетен метод – пряка анонимна индивидуална анкета с ОПЛ
- 2) документален метод (ретроспективно проучване на база данни в РЗОК и ОПЛ)
- 3) статистически методи: обработка със софтуерен продукт SPSS 17.0 за Windows XP; графичен анализ с MS Office Excel 2007; дескриптивна статистика; алтернативен анализ и критерий χ^2 .

Проучването има получена положителна оценка от Етична комисия към Медицински университет Пловдив.

Избраната методика на изследване позволява цялостно постигане на поставената цел и получаване на адекватен отговор на задачите, решавани в дисертационния труд.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд на д-р Зорница Амбарева е написан на 201 страници, онагледен е с 21 фигури, 31 таблици и има 9 приложения. Библиографският списък е представен от 275 източника, от които 47 на кирилица и 228 на латиница.

В литературния обзор тя разглежда проблема в логическа последователност: старост, стареене, демографско и активно стареене; особености на геронтологията и гериатрията; различни аспекти на гериатричния пациент; системи на медицинско и социално обслужване на възрастните и старите хора. Важно за разработването на дисертационния труд е посочената комплексна гериатрична оценка и анализ на ключовата роля на ОПЛ в грижите за гериатричния пациент относно многостранните проблеми, с които се срещат лекарите в общата медицинска практика.

По обем литературният обзор обхваща малко над 25% от дисертацията. Той завършва с обобщение, което води логически до целта и задачите на цялото проучване.

Основната цел на дисертацията на д-р Зорница Амбарева е „да се изведе характеристика на гериатричния пациент в общата медицинска практика, като основа за оптимизиране на здравните услуги предоставяни на възрастните хора“.

За постигането ѝ дисертантката е определила 5 основни задачи, на които да отговаря в дисертационния си труд:

- 1) определяне на епидемиологична характеристика на гериатричните пациенти в Пловдивска област за периода 2011-2013 г.
- 2) анализ на консумацията на здравни услуги сред гериатричните пациенти в общата медицинска практика за едногодишен период;
- 3) проучване мнението на ОПЛ за основните проблеми при обслужването на гериатрични пациенти в общата медицинска практика;
- 4) провеждане на комплексна гериатрична оценка в общата медицинска практика чрез прилагане на адаптиран инструментариум - STEP assessment тест и проучване мнението на участвалите ОПЛ за практичната приложимост на теста;

5) изготвяне на алгоритъм за поведение на ОПЛ при обслужване на гериатрични пациенти.

Получените и използвани собствени данни в проучването и прилагането на адаптирания инструментариум (STEP assessment test), посочени в раздела „резултати и обсъждане“ са напълно достатъчни за извеждане на основни изводи и препоръки.

Д-р Зорница Амбарева е формулирала 7 основни извода. Всички те отговарят на поставената цел и посочените 5 задачи.

Тя извежда и 6 основни препоръки: към Министерство на здравеопазването; към Министерство на образованието и медицинските университети; към НЗОК; към лекарски сдружения (БЛС и научни дружества на специалисти); към социални грижи и общини; към църквата и към обществото

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Д-р Зорница Амбарева разглежда научните приноси на дисертационния си труд в 3 аспекта: приноси с оригинален характер; приноси, които обогатяват съществуващите знания и такива с приложен характер.

От научните приноси с оригинален характер бих искала да посоча, че дисертационният труд е един от малкото публикации в нашата литература по проблема за гериатричните пациенти, който разглежда така широко и пространно съвременните проблеми на тези болни в ОМП. Това е първата у нас цялостна био-психо-социална характеристика на гериатрични пациенти у нас.

С оригинален принос са изготвения алгоритъм за работа с гериатрични пациенти и оценка на удовлетвореността на ОПЛ от прилагането на нов метод за комплексна гериатрична оценка (STEP assessment test).

Към приносите, обогатяващи знанията ни за гериатричните пациенти мога да посоча предоставената подробна аналитична информация от д-р Зорница Амбарева за консумацията на здравни ресурси, които потвърждават световните тенденции.

Не на последно място по значение са приносите с приложен характер на дисертационния труд: прилаганият комплексен, валидиран и адаптиран за българската популация, инструмент за комплексна гериатрична оценка (STEP assessment test); алгоритъм за работа с гериатрични пациенти, подобряващ качеството на предоставяните медицински грижи за периодичен скрининг на неразкрити био-психо-социални проблеми и повишаващ взаимната удовлетвореност на лекар и пациент.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантът е приложил към документацията 3 публикации, от които една в чуждо списание, 3 научни съобщения, свързани с дисертационния труд и 1 участие в проект, което отговаря на изискванията за придобиване на ОНС „доктор“.

9. Лично участие на докторантката

Проведеното дисертационно изследване, формулираните приноси и получени резултати са изцяло лична заслуга на д-р Зорница Амбарева.

10. Автореферат

Авторефератът е с напълно достатъчен като съдържание и качество за представяне на основните резултати, постигнати в дисертацията. Той отговаря на изискванията на Правилника на МУ- Пловдив.

11. Критични забележки и препоръки

Нямам никакви критични забележки и препоръки към проведеното изследване и предоставените ми материали.

12. Лични впечатления

Имам лични впечатления от д-р Зорница Амбарева още от нейното зачисляване като докторант в МУ - Пловдив. Тя се отличава с точност, прецизност и последователност не само в нейната научна дейност, но и със задълбоченост при усвояване на практическите ѝ познания като фамилен лекар.

Заклучение

Като цяло оценявам дисертацията на д-р Зорница Амбарева като много актуална и ценна като научен труд, оценяващ реално ситуацията в България.

Дисертационният труд съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати и отговаря на всички на изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на МУ - Пловдив.

Представените материали и дисертационни резултати напълно съответстват на специфичните изисквания на МУ – Пловдив.

Като рецензент убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен 'доктор'** на Д-р Зорница Нончева Амбарева в докторска програма по „Обща медицина“.

27.04.2017 г.

Рецензент: Проф. Д-р Валентина Маджова, д.м.

Ръководител на катедрата по ОМ и клинична лаборатория

Медицински Университет - Варна

